

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นทุกปี จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติเรื่องพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนไทย ในปี พ.ศ. 2547 ปรากฏว่า ผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีประมาณ 16.2 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 32.7 ของประชากรไทยตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2547) และจากข้อมูลองค์การอนามัยโลก บ่งชี้ว่าคนไทยดื่มมากขึ้นทุกปี 7.71 ลิตร/คน/ปี คิดเป็นอันดับที่ 50 ของโลก ในปี พ.ศ. 2541 จนถึง 8.47 ลิตร/คน/ปี เป็นอันดับที่ 40 ของโลก ในปี พ.ศ. 2544 (World Health Organization, 2544 อ้างถึงใน ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2550) ซึ่งผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมามากมาย มีทั้งผลกระทบทางตรง เช่น การได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการเกิดอุบัติเหตุหลังจากดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การทะเลาะเบาะแว้ง ปัญหาการทำร้ายร่างกาย การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ตั้งใจ เป็นต้น ผลกระทบทางอ้อมได้แก่ ปัญหาโรคเรื้อรัง เช่น ตับแข็ง มะเร็งตับ เป็นต้น ปัญหาด้านสุขภาพจิต การติดสุรา ซึ่งยังเป็นปัญหาสังคมที่ยังรอการแก้ไขอย่างเร่งรีบ สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เผยสถิติเหยื่อเหล่านี้ 3 ปีครึ่งเกือบ 3,500 ราย พบคดีความรุนแรงมากที่สุด ทำร้ายร่างกายคนในครอบครัว เปลี่ยนคนธรรมดาเป็นฆาตกร นักข่มขืน อุบัติเหตุ และฆ่าตัวตาย มีผู้ตกเป็นเหยื่อเพิ่มขึ้นทุกปี และจากข้อมูลปัญหาสัมพันธภาพและสุขภาพจิตจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่าอัตราการติดสุรามีความสัมพันธ์กับภาวะความเครียดและอาการซึมเศร้าสูงมาก โดยมีผลการวิจัย ดังนี้ ผู้ที่ติดสุราร้อยละ 51.2 มีความเครียดอยู่ในระดับสูงหรือรุนแรงร้อยละ 48.6 มีอาการซึมเศร้าอยู่ในระดับที่ถือว่าควรไปพบแพทย์ร้อยละ 11.9 มีความคิดอยากฆ่าตัวตายร้อยละ 11.3 สำหรับปัญหาที่เกิดทางกายนั้น องค์การอนามัยโลกคาดประมาณว่า ร้อยละ 30 ของการตายจากมะเร็งหลอดอาหาร โรคตับ โรคชัก อุบัติเหตุบนท้องถนน ฆาตกรรม และเสียชีวิตรวมทั้งการบาดเจ็บมีสาเหตุมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2550)

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของแต่ละบุคคล เกิดจากการชักชวนของเพื่อน ความอยากรู้อยากลอง และการมีงานเลี้ยงสังสรรค์ (สุกมา แสงเดือนฉาย, 2547) ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัวมีผลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตั้งแต่วัยรุ่น คือการที่มีประวัติการดื่มเครื่องดื่ม

แอลกอฮอล์ในครอบครัว การสนับสนุนและการควบคุมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การคล้อยตามกลุ่มเพื่อน เด็กวัยรุ่นมีโอกาที่จะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มมากขึ้น และพบว่าเด็กวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ตามลำพังหรืออาศัยอยู่กับเพื่อนจะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าเด็กวัยรุ่นที่อาศัยอยู่กับบิดามารดา (กมลทิพย์ วิจิตรสุนทรกุล, 2542) ปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการดื่ม เช่น ความผิดหวัง การถูกทอดทิ้ง เป็นต้น รวมทั้งความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือความเชื่อของผลลัพธ์ที่ตามมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุคคลเลือกที่จะดื่มหรือไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทุกกลุ่มอายุและทั้งชายและหญิง ถ้ามีความเชื่อเกี่ยวกับผลจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้านบวก จะเพิ่มระดับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากขึ้น ในทางกลับกันถ้ามีความเชื่อเกี่ยวกับผลจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้านลบ ก็จะลดหรือเลี่ยงหรือไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพราะคนที่เชื่อว่าดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ช่วยคลายเครียดก็จะดื่มปริมาณมากขึ้น ถิ่น แต่ในตัวคนเดียววันมีความเชื่อทั้งด้านบวกและด้านลบ และความเชื่อทั้งสองต่างเป็นอิสระต่อกัน ความเชื่อด้านบวกมีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการดื่มมากกว่าด้านลบ แต่มีงานวิจัยหลายเรื่องสนับสนุนว่าความเชื่อด้านลบก็มีผลต่อพฤติกรรมการดื่มเช่นกัน บางครั้งกับมีผลมากกว่า ความเชื่อเกี่ยวกับผลของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีมาตั้งแต่วัยเด็ก โดยเรียนรู้จากการสังเกต การอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ สื่อโฆษณาทางวิทยุและโทรทัศน์ การแสดงออกของผู้คนในสังคมตามเทศกาลงานต่าง ๆ เด็กเล็ก ๆ ส่วนมากเชื่อว่าดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วทำให้เกิดสิ่งไม่ดี แต่ก็ไปด้วยความเชื่อว่าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ช่วยให้คนอารมณ์ดีสนุกสนาน เมื่อเด็กโตเป็นวัยรุ่นเริ่มมีประสบการณ์การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรก ความเชื่อเริ่มเปลี่ยนจากลบเป็นบวก เมื่อดื่มหลายครั้งเข้าประสบการณ์ตรงที่ได้รับเริ่มปลูกฝังและสั่งสมเป็นความเชื่อและคาดเดาผลของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งสามารถทำนายพฤติกรรมการดื่มได้ ยิ่งคนที่ดื่มมากจะพบความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับผลของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับพฤติกรรมการดื่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามอิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับผลการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัยรุ่นที่ไม่เคยมีประสบการณ์การดื่มมาก่อน มีความสำคัญต่อพฤติกรรมการดื่มมากกว่าผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนติด เพราะวัยรุ่นให้ความสำคัญกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ว่าเป็นสัญลักษณ์ของพลังอำนาจ กล่าวคือเชื่อว่าดื่มแล้วทำให้ใจกล้า สมองแล่นเร็ว ช่วยให้เข้าสังคมได้ง่าย พูดคล่อง จึงทำให้วัยรุ่นดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากขึ้นและบ่อยครั้งขึ้น คนที่ดื่มเฉพาะเวลาเข้าสังคม มีความเชื่อเกี่ยวกับผลของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้านลบมากกว่า แต่พฤติกรรมการดื่มกลับมากขึ้นและได้รับ

ประสบการณ์ไม่ดีจากการตีมาก็ยิ่งเพิ่มความเชื่อด้านลบมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงจุดหนึ่งที่พฤติกรรม การตีเป็นปัญหา ความเชื่อด้านลบมาถึงจุดสูงสุดจนมีผลต่อการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการตี (Barbara & Alan, 1997 อ้างถึงใน สุวรรณ อรุณพงศ์ไพศาล, 2543)

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้มาตรประมาณค่าของ ลี โออี กีเล และบากิโอนี (Lee, Oei, Greeley, & Baglioni, 2003). ที่ศึกษาพบว่า ความคาดหวังจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ ทั้งหมด 5 ปัจจัย ที่เป็นสาเหตุให้บุคคลนั้นเลือกที่ตีหรือไม่ตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ มี ผลเสียของการตี ความมั่นใจเพิ่มขึ้น ความสนใจทางเพศเพิ่มขึ้น ความคิดอ่านดีขึ้น และความตึงเครียดลดลง ซึ่ง ลี และ คณะ (Lee et al., 2003) ได้พัฒนามาตรประมาณค่ามาจากทฤษฎีความคาดหวังของแบนดูรา (Bandura, 1977) อันเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) เสนอว่า พฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้เกิดจากเงื่อนไขหรือสิ่งแวดล้อม แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีปัจจัยส่วนบุคคล ความคิด สติปัญญา ความคาดหวัง และอื่น ๆ ปัจจัยทั้งหมดนี้ร่วมกันกระตุ้นให้มนุษย์แต่ละคนแสดงพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ พฤติกรรมการเรียนรู้จากการสังเกต พฤติกรรมการทำกับตนเอง ปฏิกริยาต่อตนเอง ความเชื่อในความสามารถของตนเอง พฤติกรรมเหล่านี้เกิดจากปัจจัยส่วนบุคคล แซมบองกา (Zamboanga, 2004) ได้ศึกษาความคาดหวังจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์กับพฤติกรรมการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ของนักเรียนในเม็กซิโก พบว่า ความคาดหวังจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ทางบวก 4 ด้าน คือ ความสามารถด้านสังคม การลดความตึงเครียด ความกล้าหาญ ความสามารถเรื่องเพศ และ ความคาดหวังจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ทางลบ 3 ด้าน คือ การคิดและมีพฤติกรรมที่ไม่ดี ความเสี่ยงและความก้าวร้าว และการรับรู้ในตนเอง มีความสัมพันธ์กับปริมาณของเครื่องตีแอลกอฮอล์ที่ตีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และความคาดหวังจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ทั้ง 7 ด้านมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการตีแอลกอฮอล์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยยังไม่มีพบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนามาตรประมาณค่าความคาดหวังจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ตามมาตรประมาณค่าของ ลี และ คณะ (Lee et al., 2003) ที่เป็นมาตรฐานสำหรับคนไทย มีเพียงการศึกษาพฤติกรรมการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยนั้นเป็นเพียงแบบสอบถามที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศ หรือเพิ่มเติมข้อความให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยเท่านั้น ยังไม่ได้สร้างเป็นมาตรประมาณค่าที่เป็นมาตรฐานและหาปกติวิสัยที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับคนไทย

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนามาตรประมาณค่าความคาดหวังจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ที่เป็นมาตรฐาน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาความคาดหวังจาก

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เหมาะสมสำหรับคนไทย และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของมาตรประมาณค่าความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตามมาตรประมาณค่าของ ลี และคณะ (Lee et al., 2003) เพื่อให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งสร้างปกติวิสัยของมาตรประมาณค่าความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จำแนกตามเพศ ในรูปของตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ และสเดโนว์ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อไป

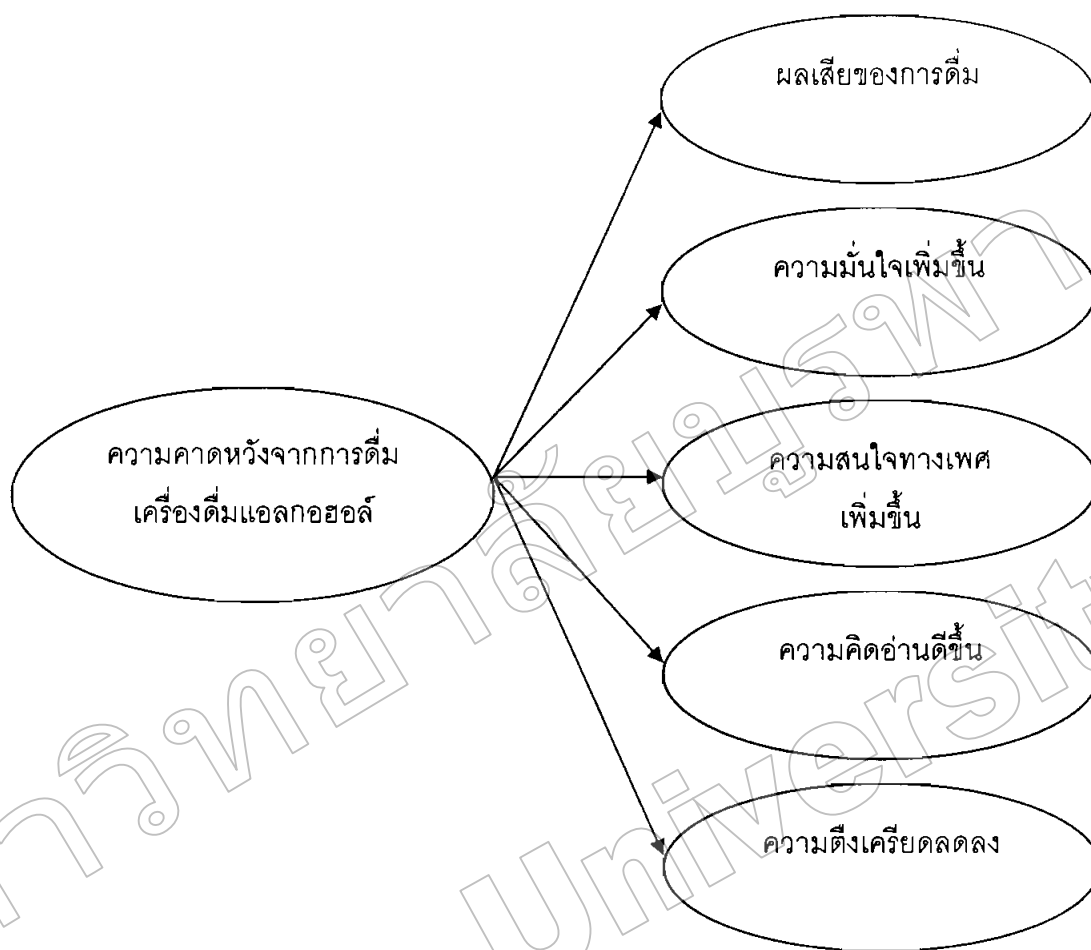
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพัฒนามาตรประมาณค่าความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
2. เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของมาตรประมาณค่าความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
3. เพื่อสร้างปกติวิสัยของมาตรประมาณค่าความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จำแนกตามเพศ ในรูปตารางตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ และสเดโนว์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนามาตรประมาณค่าความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ โดยใช้มาตรประมาณค่าของลี และคณะ (Lee et al., 2003) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบของความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Drinking Expectancy) ที่เป็นสาเหตุให้บุคคลนั้น ๆ เลือกที่จะดื่มหรือไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ผลเสียของการดื่ม (Negative Consequences of Drinking) ความมั่นใจเพิ่มขึ้น (Increased Confidence) ความสนใจทางเพศเพิ่มขึ้น (Increased Sexual Interest) ความคิดอ่านดีขึ้น (Cognitive Enhancement) และความตึงเครียดลดลง (Tension Reduction) ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้ทั้ง 5 ด้านนี้ เป็นกรอบแนวคิดและเป็นแนวทางในการพัฒนามาตรประมาณค่าความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในบริบทของคนไทย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลกรอบแนวคิดมาตรฐานค่าความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้มาตรฐานค่าความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีคุณภาพเพื่อนำไปประเมินความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของคนไทย
2. สามารถนำมาตรฐานค่าความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มาใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยรวมทั้งเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนิสิตระดับปริญญาตรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี จำนวน 13,220 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนิสิตระดับปริญญาตรีที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

กอสอลล์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี จำนวน 1,350 คน

3. มาตรฐานค่าความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ที่ใช้ครั้งนี้เป็น มาตรฐานค่าที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 ด้าน ลักษณะเป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ ให้คะแนนเป็น 5 4 3 2 และ 1 ได้แก่

- 3.1 ผลเสียของการดื่ม
- 3.2 ความมั่นใจเพิ่มขึ้น
- 3.3 ความสนใจทางเพศเพิ่มขึ้น
- 3.4 ความคิดอ่านดีขึ้น
- 3.5 ความตึงเครียดลดลง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความคาดหวังจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Drinking Expectancy) หมายถึง ความเชื่อที่เกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ว่ามีทั้งผลดีและผลเสีย ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

1.1 ผลเสียของการดื่ม (Negative Consequences of Drinking) หมายถึง ความคาดหวังว่าเมื่อดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วจะทำให้รู้สึกอึดอัด ไม่อยู่กับความเศร้าหรือความทุกข์ใจ ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาในเรื่องที่ยากได้ รวมทั้งทำให้เสียทรัพย์สิน และสุขภาพไม่ดี

1.2 ความมั่นใจเพิ่มขึ้น (Increased Confidence) หมายถึง ความคาดหวังว่าเมื่อดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วจะเพิ่มความมั่นใจและความกล้าแสดงออกทั้งในเรื่องการเพิ่มความกล้าแสดงความรู้สึก และการแสดงออกทางสังคม

1.3 ความสนใจทางเพศเพิ่มขึ้น (Increased Sexual Interest) หมายถึง ความคาดหวังว่าเมื่อดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วจะทำให้สมรรถภาพทางเพศดีขึ้น และมีความสนใจเพศตรงข้ามเพิ่มขึ้น

1.4 ความคิดอ่านดีขึ้น (Cognitive Enhancement) หมายถึง ความคาดหวังว่าเมื่อดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วจะทำให้สมองปลอดโปร่ง เกิดความคิดดี ๆ มีความคิดที่เฉียบแหลม สามารถแก้ปัญหาได้

1.5 ความตึงเครียดลดลง (Tension Reduction) หมายถึง ความคาดหวังว่าเมื่อดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วจะทำให้รู้สึกผ่อนคลาย ลดความตึงเครียด

2. มาตรฐานค่า (Rating Scale) หมายถึง มาตรฐานค่าความคาดหวังจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีลักษณะเป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ

3. การสร้างเกณฑ์มาตรฐาน (Standardization) หมายถึง การสร้างปกติวิสัย (Norm) ของมาตรฐานค่าความคาดหวังจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และเสนอในรูปตารางตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile Rank) และสเตโน (Stanine) จำแนกตามเพศ

4. ปกติวิสัย (Norm) หมายถึง การแปลงคะแนนที่ได้จากการทดสอบด้วยมาตรฐานค่าความคาดหวังจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ ทำให้ทราบระดับความคาดหวังจากการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์แต่ละคนได้ทันที โดยไม่ต้องเปรียบเทียบกับคะแนนของผู้ทดสอบคนอื่น ๆ ที่ทดสอบพร้อมกัน เพราะการตีความหมายของคะแนนจะใช้การอ้างอิงจากปกติวิสัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นคะแนนมาตรฐานในรูปตารางตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ และ สเตโน จำแนกตามเพศ ที่สร้างไว้แล้ว